

Hilmi Yavuz Hüzün ve Ben

DENEMELER

'zamansız bahçeleri kucakladım'	7	91	Bir Bellek Mekânı: Şebinkarahisar
Annemi Düşünmek	9	96	Siirt: O Beyaz Kent...
Anlam ve Yolculuk	11	103	Al Gelincikleri Siirt'in...
Bulutlara Bakmak	14	106	Bir Bellek Mekânı: Fatih, Kızıtaşı
Rilke'yi Sevmek	17	111	Bir Bellek Mekânı: Mirgün
Rilke, âh evet, daima!	20	116	Bir Bellek Mekânı: Yahşi Yalısı
'Akşam, Benim Kitabım...'	25	124	Erguvan Kent: Benim İstanbul'um
'Decollement ': Bir Hastanın İtirafları	28	132	İstanbul ve Lâleler
Hoca'yı Özlemek	31	135	'hayali cihan değer'
'geçiyorum mevsim gibi kapıdan'	33	137	Çocukluğumun Ramazanları
Bir İlkyaz Yazısı	35	140	Uçurtma Günleri
'Baharın Gülleri Açtı...'	38	145	Lokum Günleri
Geçmiş Yazlara Yolculuk	40	149	Pastane Günleri
Yaz Düşümleri	43	153	Telefon Günleri
Yazı Özleyenler İçin	48	157	Felsefe Kahveleri
Kar Düşünceleri	51	160	'Gençliğimde Ben de Şiir Yazmıştım!'
'havz-ı hayalin sularında'	53	167	'ölüler ölmemişti daha'
Anıları Yazmak	55	169	<i>Varlık ve Türk Dili</i> : İlkgençlik İzlenimleri
Bursa'da Çocuk Narkissos ve Yaşlı Dionysos	57	175	<i>a Dergisi</i> : Anılar
Odam, Kitabımdı Benim	61	179	<i>Vatan</i> Anıları
Benim İlkokullarım	64	183	<i>Şiir Sanatı</i> : Anılar, Anılar...
Benim Ortaokullarım	68	186	<i>Yeni Edebiyat</i> Anıları
'ah bellek, acı bellek'	73	191	'hüzün ki en çok yakışandır bize'
Bir Bellek Mekânı: Orhangazi	75	193	Hüzün ve Ben
Bir Bellek Mekânı: Terme	79	197	Yavaşlığa Övgü
Bir Bellek Mekânı: Çarşamba	84	201	'Yaş Yetmiş Beş, Yolun Neresi Eder?'

'zamansız bahçeleri kucakladım'

Annemi Düşünmek

Çok uzun yıllar oldu, annemin elini öpemedim. 1982 yılının o uğursuz ve 'ayların en zalimi' olan 'nisan'ın bir gününde, sabahın çok erken bir saatinde, Osmanbey'deki hastaneden telefon etmişlerdi: 'Anneniz öldü!'

Annemin ölümü! Bekleliyordum ki!

Onun için birçok şey yazdım. Ve annenin, benim hayatımdaki 'lirik' olanı imlediğini söyledim daima. *Bulanık Defterler*'de şunları yazmıştım: "Gerçekten de 'okullarda öğretilmeyen'i, bir tür bahsî (discursive) bilgiyi bana babam öğretmiştir. Babamı, daha çok retorikle ilişkilendirmişimdir; oysa, annem liriktir bu anlamda.

Evet, lirik! Onu kesinliyorum şimdi. Derunî ve mistik olanı annemle yaşadım. Babam konuşarak, annem susarak dönüştürdüler tinimi.

(...)

Hâşim gibi söyleyeyim: Annemle karanlık geceler bazı çıkarıldık. Başları beyaz tülbentli kadınlar, güzel yüzlü, ıtrılı kadınlardı; birbirlerine bakarak, söze gerek yoktu, anlamayı bilen kadınlar! Bir dokunuşa dönüştürmüşlerdi sözleri, öyle onaylıyorlardı birbirlerini, derin ve gizemli bakışlıydılar. Bembeyaz tülbentler, ıtrılıydılar ve onlar o kadar ferah ve aydınlıktılar ki, o odalarda çiçek işlemeli gaz lambasının

ışığından daha fazlası, çok daha fazlası vardı, -tülbentlerin aydınlığı...

Annem lirikti;- 'bahsî' (sözel, discursive) değildi bilgisi, 'hadsî' (sezgisel, intuitive) idi;- babam, 'hadsî' diyordu annemin bilgisini tanımlarken. O gecelerde, beyaz tülbentlilerde benim bile fark ettiğim, ilkokul yıllarımdı, bir esrime, bir kendinden geçme vardı. 'Dionysosca-olan'dı annem.

Dünyayı (ya da, şeyleri), derin ve gecemsi bakışlarıyla kendinin kılan bu gizemli kadınlar, yumuşak ve aydınlık doku-nuşlarla da kendilerini birbirlerinin kılıyorlardı. Odanın o görklü ışığına ekledikleri tülbentlerinin aydınlığına bürünüyorlardı, dudaklarında belli belirsiz kıpırtılarla.

Evet, annemle karanlıkta bazı geceler çıkardık, dönerken eve, o aydınlıkla mı dönerdik;- anımsamıyorum şimdi.

Benim gizem öğretmenimdi annem, hüznün öğretmenimdi;- hüznün nasıl yaşandığını, sessiz bir teslimiyetle ondan öğrendim(di)."

Bunları yazmıştım *Bulanık Defterler'* de. Dahası, buradan yola çıkarak, babamın düzyazı, anneminse şiir olduğunu söylemiştim. Evet, öyleydi gerçekten...

Ölümünden sonra ona mektuplar yazdım. Ona, içimde bir ses-imesi olarak devam ettiğini yazdım. *Geçmiş Yaz Defterleri'* nde vardır o mektup, -şöyle demiştim: "Anneciğim seni içimde işittiğim sözlerinle anımsıyorum. Yüzün, belleğimde sadece bir fotoğraf imgesi olarak var! Ama ses olarak sahihsin sen, senin gerçek sesin bu- ve niye öyle? Niye yüzünü bir fotoğraftan hayal ediyorum ancak- ve niye sesini, doğrudan gerçek sesin olarak? (...) Görsel belleğim fotoğrafla çalışıyor ama işitsel belleğim, doğrudan sahih seslerle." Niye?

Bir şiirimde de söyledim: Annem, *bir çocuğu anlamak için birebir'* di ve *annelerin, annelerin en güzeli/ Aşk(tı) sahiden!*

Anlam ve Yolculuk

Çocukluğumdan beri yolculuklardan hazzetmemişimdir. Büyük olasılıkla bilinçdışımda, bir memur çocuğu olarak Anadolu'da konargöçer bir yaşamı sürdürmüş olmanın getirdiği ayrılıkların acısının ve tedirginliğinin bastırılmışlığıdır bu hazzetmeyişin nedeni. Öyleydi gerçekten, bir ilçede daha yeni yeni arkadaş edinmişken, babamın bir başka ilçeye atanmasıyla yaşanan kopmalar! Benim için, toprağa taze ekilmiş bir fidanın hemen kökünden hoyratça sökülmesi gibiydi bu ayrılıklar. Bir şiirimde, *ben hep dönüşlere bakardım*, diye yazmıştım. Öyleydi gerçekten. İlçeden ayrılırken, bizi ve eşyalarımızı taşıyan kamyonun arka camından geride bıraktıklarına bakmak, gidişlere değil, dönüşlere bakmaktı... Bir gün dönerim umudu! Gidiş, bir yersizyurtsuzlaşmaydı her zaman...

Yolculuklardan hiç hazzetmeyen ben, artık, oradan oraya koşturup duruyorum. Gidişlerim, daima o tanıdık tedirginlikle başlar, ama uçaktan inince sona erer. Galiba yıllar geçip yaşlandıkça, ayrılıkların kopukluğu, insan sıcaklığı (Eluard'ın 'chaleur humain' dediği şey!) yer değiştiriyor. Şu haince düşmanlıklar, müptezel kinler, kuduz kara çalmalar ve kör bencilliklerin kuşatması altında, Baudelaire'in *Moesta et Errabunda* şiirindeki gibi, *kaçmak, kurtulmak istiyorum*'u, bir umutsuz yola koyuluş olmaktan çıkararak 'insan sıcaklığı'...

Anadolu'da her gittiğim yerde bunu, o sıcaklığı bulacağımı hayal etmenin bahtiyarlığı...

Artık, yolculuklardan o kadar tedirgin olmuyorum. Belki de alıştım da ondandır, bilemiyorum. Yolculuklarla süslenmiş günlerim oluyor artık. Anadolu'nun çeşitli yerlerine gidiyorum söyleşiler için. O söyleşilerin kendi kendime sorduğum 'ben ne anlama geliyorum?' soruma verdikleri yanıtla beni nasıl bir büyüyle dirilttiklerini biliyorum; evet, biliyorum!..

(Aslında, anlam aramak da bir yolculuktur. Bu yolculuk hüznün, acının, merhametin konaklarından geçerek 'anlam'a varır. Hüzünden, acıdan ve merhametten geçmeyen bir 'zaman'ın anlamı var mıdır;- yoktur!..

Neyi anlamak istiyorsak, anlaşılacak istenen, o hep kanadı kırık bir kuştur, Sezai Karakoç'un söylediği gibi, merhamet isteyen. Anlamak, hüznüldür her zaman. Ve ne zaman anlamaya doğru yola çıksam, yol boyunca her şeyin yoksullaştığını, giderek varolmanın hüznüyle yer değiştirip acılaştığını görüyordum. Ama şimdi, dönüşlere bakarken, öyle değilim. Söyleşisiz, öyleyse yersizyurtsuz değilim. Hölderlin gibi söylersem, ben bir söyleşiyim artık...)

Diriltmek, evet! Ama bu, Necatigil'in 'zebra'sı gibi, *bir sirkten ötekine gez/ diril'* mek gibi değildi. İnsanın zaman zaman öyle hissediyor olması da anlaşılabilir bir şeydir. Bir şehirden ötekine, bir sirkten ötekine! Lumpen kültürün, her şeyi görünmeye, görünür olmaya endekslediği bir dünyanın sirke, o dünyada yaşayanların da sirk hayvanlarına, zebra-lara benzemelerinden daha doğal ne olabilir?

Ben hiç öyle hissetmedim. Gez(diril)erek dirilmedim ben, söyleşerek dirildim. 'Benim anlamım ne?' sorusunun yanıtını, kendimi bir söyleşi olarak kavradığım zaman buldum.

Zebra olmadan da yolculuk edilebilir, yeter ki yolculuğun anlamını anlamın yolculuğu ile örtüştürebilelim.

Dönüslere bu defa daha derinden bakarak!

Bulutlara Bakmak

Bulutlardan söz açmak geçti içimden. Denizin ve Üsküdar'ın üzerindeki bulutlardan... *İstanbul Bulutu*'ndan ya da *Şehrin Üzerinden Geçen Bulutlar*'dan. Şiirlerle bulutların birbirinden ayrılmasının imkânsız olduğu günleri yaşarken, gökyüzünün mavisikle bulutun beyazını, ya da gökyüzünün kurşunla kaplı olduğu günlerin kararmış bulutlarını hatırlamak!

Baudelaire bir mensur şiirinde, yabancıya neyi sevdiğini sorar; yabancı da, şu yüksekten uçan bulutları, diye cevaplandırır. Ben de böyle yapacağım. Bulutlara bakacak ve onları seveceğim. Kendime bir *göğe bakma durağı* bulmalıyım önce. İşte oradan, öylece, bütün günümü, gözlerimi hiç yere indirmeden göğe bakmalıyım. Bembeyaz, tertemiz, annemin geçmişte yıkayıp belki beş kez çitileyerek ak pak ettiği çarşaflardaki o çivit kokulu masumiyeti aramalıyım bulutlarda. Kirlenen, kararan yeryüzünden kaçmak, kurtulmak...

Yine Baudelaire: *Hüzün ve Serseri* şiirinde söyler ya: *hey trenler, vapurlar, alın beni götürün/ bu kahrolası şehrin simsiyah havasından*. O trenlere, vapurlara gerek yok, bu kahrolası şehrin simsiyah havasından kurtulmak için... Kurtulmak isteyen başkaları da varsa, onlarla birlikte, hep birlikte göğe bakalım.

Bulutlara bakmak, geçmişi seyretmektir ve bulutlara bakmak sadece mekândan, şu kahrolası şehrin simsiyah havasından

değil, ama elbette zamandan da kurtulmaktır. Çocukken, taşranın o kirlenmemiş ve bakir gökyüzündeki bulutların olağanüstü beyazlığındaki biçimlere bakar, o biçimleri, cenneteki ruhların yüzleri sanırdım;- o yüzlerin, ara sıra bize bulut suretinde göründüklerini düşünerek. Babama ‘ruhların da yüzleri var mıdır?’ diye soran bir çocuktum ben. Çocuk zihninin yaban mantığı ile bulutlardaki biçimleri, tanıdık yüzlere benzetirdim. Büyükbabamın beyaz sakallı fotoğrafını düşünür, bulutlardaki biçimlerde o yüzü arardım.

Şimdi de ara sıra tren, otobüs ya da uçak yolculuklarında, yakınımdan geçen bulutları, çocukluğumdan bu yana iyice büyümüş ve kabarmış olan belleğimin albümündeki yüzlere benzetme alışkanlığını sürdürürken (onlar o kadar çoklar ki, artık neredeyse bulutlardaki her biçim, tanıdık ya da tanımadık yüzlere karşılık gelir oldu!), geçmişe yolculuk eder gibi oluyorum. Zamanı bulutlarda aramak ve onlarla birlikte yüzlerdeki ‘zaman’ın geçip gittiğini duyumsamak!

Evet, bulutlara bakalım. Dünyayı kirlenmeyen bulutların aynasından bakalım her şeye. Çevrenin, eğitimin, siyasetin, ekonominin, adaletin, edebiyatın, özellikle de şiirin ve elbette kalplerin iyice kirlendiği, kirletildiği hayatımızda; aydınlığı, temizliği, el değmemişliği bulamayacağımız hayatımızda, bulutlara bakalım...

O saf ve rüyamsı beyazlığıyla bulutlardır bizi arındıracak olan. Onlara bakarak kalpteki kirleri temizleyebiliriz ancak... *Orpheus'a Şiirler'*de söylediğim gibi: *duygular yumrulmuş, kalpte kirler/ var; sözün kanserine geldik:/ (...) yıkım, aşkı; çöküş, umudu/ imliyor şimdi;/ göğünse yavaş yavaş/ dökülüp ıssız bıraktığı sfer/ katı... kaskatı... iken, bulutlara bakalım. Yitirdiğimiz adaleti, kirlettiğimiz siyaseti, yozlaştırdığımız eğitimi, sıradanlaştırdığımız edebiyatı, köylüleştirtiğimiz kültürü, der-*

hal akıl hastanesine kapatılması gerekenleri öne çıkaran düzmece bir entelektüel ortamı, Peygamber ahlakıyla ahlaklanmaya boşverenlerin 'mesned-i izzette serefraz' olmalarını... Kısaca kabalığımızı, cehaletimizi, bayağılaşmamızı, ahlaksızlığımızı yıkayıp arınmak için, başka hiçbir çıkar yol umudu görünmüyor çünkü, bulutlara bakalım...

Arınmasak da, bulutlarda tertemiz, arınmış ruhların yüzlerini bularak avunuruz belki...

Rilke'yi Sevmek

Hep sorarlar: Niçin Rilke? Rilke'yi niçin bu kadar seviyorsunuz?

Rainer Maria Rilke, bana sevgili hocam Behçet Necatigil'den kaldı. Kabataş'tayken, sınıfta, ara sıra Rilke okur, bize 'yalnızlığın bir yağmura benze[diğini]' öğrettirdi;- görme'nin nasıl öğrenilebileceğini de! Rilke ve Necatigil'le birlikte, yaşamın šiire nasıl dönüştürüldüğünü öğreniyorduk ve yazların büyüklüğünü ve güneş saatlerinin üzerine bırakılan gölgelerin kimin gölgesi olduğunu ve akşamın bir kitap olduğunu, da!..

Gençlik yıllarımda, Rilke'nin genç bir şair olduğunu düşündüm. Malte gençti Ulsgaard kırlarında dolaşırken; ya da Francis Jammes'in 'çatı arasındaki aydınlık oda[sını]' hayal ederken... Ama şimdi, ben yaşlanmışken, Rilke'yi de yaşlı bir şair olarak okuduğumun ayırdına vardım. Onu, taşlı yollarda, fildişi bastonuna dayana dayana yürürken görüyorum şimdi. Bir fenomenolojik bakış mı? Belki? Ama kim ne derse desin, ben gençken gençti Rilke, ben yaşlıyken de yaşlı...

Tuhaf, demek ki şair, sadık okurlarıyla birlikte yaşıyor. Bir kitabı, (*Malte Laurids Brigge'nin Notları*'dır bu kitabın adı) gençken genç bir yazarın, yaşlıyken de yaşlı bir yazarın kitabı olarak okumak, haydi Rilke gibi söyleyeyim, ne bah-

tiyarlıktır! Şiirinin hiç yaşlanmadığı, hep genç kaldığı söylenen bir şair için, bu bir övgü sanılır, öyle değildir oysa. Okur yaşlanıyorsa, şiir de yaşlanmalıdır.

Rilke'yi bundan yarım yüzyıl öncesinde nasıl okuyorsam bugün de öyle okuyor değilim elbet. Ben nasıl bir 'imtidad' isem, şiir de öyle bir 'imtidad' dır benim için. Ben değişerek devam ediyorsam, şiir de değişerek devam etmelidir. Hem aynı kalan hem de değişen bir şeydir şiir... Öyledir.

Bulanık Defterler' de, 'âh, evet Rilke', diye yazmıştım, evet o! Çiçeklenme ile solmayı birlikte kavramanın *Bulanık Defterler'*deki karşılığı, yaşlılık'tır. Ya da şöyle: Hem bir yaz'ı yaşamak hem de o yaz'ın 'son' olduğunu düşünmek! Rilke gibi Ulsgaard kırılarında değil de, Bodrum'da, Yahşi Yalısı'nda yürürken, kaç yazdır, hep bir yaz daha yaşayamayabileceğimi düşündüm. Ve ertesi yaz, hem o yaz'ı da yaşayacak olmanın hazzını hem de bir sonraki yaz'ın olmayabileceğinin hüznünü! 'Çiçeklenme ile solmayı birlikte kavramak' budur...

Alelâdelikleri, birdenbire büyülü ân'lara dönüştürenin, bellek olduğunu da Rilke'den öğrendim. *Bulanık Defterler'* de bellek, daha çok kokularla ve seslerle, çocukluk ya da ilkençlik yıllarımdaki sıradan yaşantıları 'şimdi'ye çağırarak büyülü anlatılara dönüştürdü. Ben, duyularımı 'zaman'la ilişkilendiririm. Ses, koku ve tad, 'geçmiş'tir benim için;- beni 'geçmiş'e taşırlar. Görmek ve dokunmak'sa, şimdi'dir! Dokunmak'la görmek, benim şimdi'de ve burada'da varoluş'umu imledikleri için, birbirlerinden ayrılmazlar. Kişisel 'imtidad'ım, seslerden, tatlardan ve kokulardan (geçmiş), görmek ve dokunmak'a (şimdi) ulanarak sürer. Duyuların gelecek'i yoktur; dolayısıyla, benim 'imtidad'ımın da!

‘Varlık[’ın], şiirde kendi evinde barın[dığını]’ yazmıştım: Yeni bir ev, içine ilk kez girilen bir ev değildir bu. Dil evi’nde bizden önce barınmış şairlerden izler (im’ler) vardır: ‘O eski imler size ait olmasalar da, barınağınızın bir parçasıdırlar artık.’ Siz de ya o imleri alıp, onları yeniden anlamlandırarak ya da, onlara yeni imler ekleyeceksinizdir. Şiir hem, ‘imlerin imleri’ ile (ki galiba, ‘metinlerarasılık’ budur!) geçmiş’i şimdi’leştirir, hem de yeni imlerle şimdi’yi gelecek’leştirir... Benim varlığımın evinde, Rilke de var...

Rilke ‘biz Görünmeyen’in arılarınız; Görünen’in balını çıl-gınca devşiririz;- onu Görünmeyen’in altın kovanına toplamak için!’ der. Görünmeyen’in altın kovanıdır şiir ve onda toplanan da ‘balların balı’! Ben *Bulanık Defterler*’de Görünen’in çiçeklerinden çıktım yola. Rilke’nin sandığı gibi, Görünen’in balını değil, Görünen’in çiçeğini devşirmeye kalktım. Yunus’un ‘ballar balını’, Rilke’nin ‘altın kovanı’ndan çıkarabilmek:

Şairin işi bu, işte!

Rilke, âh evet, daima!

İlkgençlik yıllarımda, İstanbul'da, Atatürk Bulvarı üzerinde Fatih Parkı'nın yanbaşımda, Aksaray'a inerken hemen sağda, tek başına duran, üç katlı eski ahşap bir ev vardı;- en üst katının tek odalı olduğu izlenimi veren, küçük bir ev! Yokuşun başındaydı ve sanki üst katından deniz görünüyormuş gibi gelirdi bana. Yaz gecelerinde, parkta otururken, Asaf Çiyiltepe ile, evin üst katındaki o odaya bakar ve Rilke'nin, *Malte Laurids Brigge'nin Notları*'nda anlattığı, Francis Jammes'in evini düşünürdük;- ezbere biliyorduk o evi: "Sadece bir odacık isterdim (çatı arasındaki aydınlık odayı). Orada eski eşyalarım, aile resimleriyle ve kitaplarla yaşardım. Ve bir koltuğum olurdu ve çiçekler ve köpekler ve taşlı yollar için kalın bir baston. Ve başka hiçbir şey. Yalnız fildişi renginde, sarımtırak deri ciltli, ilk sayfasında çiçekli eski bir resim bulunan bir defter: bu deftere yazardım. Çok şey yazardım, çünkü aklıma çok şey gelirdi ve pekçoklarına ait hatıralarım olurdu."

Gelgelelim, Ne Rilke'nin ne de benim, çatı arasında böyle aydınlık bir odamız oldu. Neden? "Allah bilir niçin böyle olmadı: Eski mobilyalarım koymama müsaade ettikleri bir samanlıkta çürüyor; benimse, ah ey Tanrım, benimse üzerimde çatı yok ve yağmur gözlerimin içine yağıyor."

Yağmurun gözlerimin içine yağdığını öğrenmem çok güç olmadı. Yalnızlığın yağmura benzediğini de! Liseyi bitirdiğim 1954 yılında, *Dünya Gazetesi'*nin *Sanat Sayfası'*nda yayımlanan bir şiirimin ikinci ve beşinci dördlüğü: *ah! neler düşünüyorum Tanrım/ aydınlık evlerden mi zorum/ yağmurlardan sonra yaşadığımı/ hüznünlü şarkılar gibi hatırlıyorum, işte o, kendini Malte gibi duyumsayan 18 yaşındaki yeniyetmenin yazdıklarıdır. 'Aydınlık evler' imgesi, Francis Jammes'in 'çatı arasındaki aydınlık odası'dır. Şair, yağmurlardan sonra yaşadığını hüznünlü şarkılar gibi hatırlıyorsa eğer, bu hatırlamada, Rilke'nin büyük payı vardır.*

Rilke'yi nasıl keşfettim? Önce bana Rilke'yi keşfettiren sevgili hocam Behçet Necatigil'in Rilke'yi nasıl keşfettiğini anlatmalıyım. Bana anlattığına göre, 1945 ya da 46'larda olmalı, Necatigil, bir konuda görüşmek üzere Prof. Melahat Özgü'nün evine gitmiştir. Özgü, onu karşıladıktan sonra, kısa bir süre için izin istemiş ve hemen döneceğini söyleyerek Necatigil'den izin istemiştir.

Necatigil, salonda yalnız, Özgü'yü beklerken, masanın üzerinde duran kitaplara bakmaya başlar. Bir kitap, dikkatini çeker. Almancadır bu kitap ve Rainer Maria Rilke adında biri tarafından yazılmıştır. Necatigil, rastgele okumaya başlar kitabı; Özgü salona geldiğinde Necatigil hâlâ bu kitabı okumaktadır.

Belleğim beni yanıltmıyorsa, Behçet Hoca, izin isteyip ayrılırken, Özgü'den bu kitabı istemiştir;- okuyup geri verecektir elbet. Ama kitabın iadesi işi uzayacaktır; Necatigil, *Malte Laurids Brigge'nin Notları'nı* çevirmeye başlamıştır çünkü...

Traugott Fuchs, kitaba yazdığı 'Önsöz'de, bu hikâyeyi anlatır ve Necatigil'in 'bu kitabı bir dostunun evinde, bir masa-

nın üstünde, tesadüfen görüp şöylece karıştırınca birdenbire ruhunu, derinden sarsılmış ve kendini, benliğinin en gizli taraflarının agrandismanıyla sanki karşı karşıya gelmiş hissettiğini ve o andan itibaren bu kitabı tercüme etmenin kendisi için artık elzem ve mukadder olmuş olduğunu' duyumsadığını söyler. Dr. Fuchs'un adını vermediği dost, Prof. Melahat Özgü'dür.

Benim Rilke'yi keşfim de bu kitap aracılığıyla oldu. İç kapak sayfasında 'Bu eseri Dr. Tietze ve Kabataş Lisesi öğretmenlerinden Behçet Necatigil dilimize çevirmişlerdir' diye yazan, *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Alman Klâsikleri Dizisi'* nin 61. kitabı olan *Malte Laurids Brigge'nin Notları* ile... Behçet Hoca'nın, okuldaki derslerinde, ara sıra, kime ait olduğunu söylemeden yaptığı okumalardan birinde, Malte'nin, "Ah, gençken yazılan mısraların kıymeti zaten nedir ki? Beklemeliydi ve bütün bir ömür boyu, mana ve lezzet toplanmalıydı, ve sonra, tamamen sonunda belki iyi on mısra yazılabilirdi. Çünkü mısralar, insanların dedikleri gibi, hisler değil (his pek erken başlar), tecrübelerdir." diye başlayan bölümü okuduğunda, yeniyetme bir liseli şair olarak, 'derinden sarsıldığımı' söylemeliyim. Hele Behçet Hoca, bu bölümün arkasını da okuyunca! O zaman, bir dize yazmak için gerçekten nelerin yaşanmış olması gerektiğini öğrenecektim. Yahya Kemal'in 'mısra, haysiyetimidir' sözünü boşuna söylemediğini de!

Gerçekten de, genç bir şair için yol göstericidir o bölüm!

Sonra Rilke'nin şiirleriyle tanıştım. Elbette, çevirileriyle! Yaşamımda yer etmiş anlardan biri de, yine 1950'li yıllarda, *Varlık* dergisinde, Oğuz Akalın imzasıyla yayımlanmış olan bir Rilke şiiri çevirisini okuduğumda duyumsadığım esrime

ve erinçli baş dönmesidir. Ayraç içinde söyleyeyim: Büyük şiirler, uçurum gibidirler, baş dönmesi verirler insana.

Akşam Şiirleri' nin başına aldığım bu şiir şöyledir:

*Akşam benim kitabım, ışıldar,
Damaskodan pırıl pırıl kapakları,
Açarım altın tokasını
Acele etmeden, serin ellerle,
Ve okurum, ilk yaprağını,
Mesut, samimi havasından.
İkincisini okurum, sessiz,
Rüyalarımda görürüm, üçüncü sayfasını.*

Ortayaşlılığım da, Rilke, bana sessiz ve ferah (evet, ferah!) uçurumlar sunmayı sürdürdü. Halikarnassos'ta, Yahşi Yalısı'nda, tıpkı Malte gibi, elimde 've çiçekler ve köpekler ve taşlı yollar için' kalın bir bastonla yürürken, yaz sonuna doğru, birden, yine Malte gibi, 'sıcak bir çizgi halinde ikindi güneşini' duyumsadığımda,

*Tanrım, vakt erişti, çok büyüktü yaz
Bırak gölgeni güneş saatlerinin üstüne*

dizelerini anımsayarak (yine Oğuz Akalın çevirisi!) hüznü bir bahtiyarlık duygusuna kapıldığımı anımsamıştım. Ah, evet, hem hüznün verir Rilke'nin şiirleri, hem de bahtiyarlık;- ferahlık duygusuyla baş dönmesi birlikte onda. Ne yaşamın olumsuzluğunu olumluya dönüştürür Rilke, ne de tam tersini yapar! İkisi biraradadır ve aynı anda! Yaşamı da, tıpkı gül gibi, mezar taşına yazıldığı üzere, bir 'saf çelişki'ye dönüştürmüştür.

Görmeyi kim öğretti? Aşk şiirleri yazmamayı? ("Genç Şair"
Franz Xavier Kappus'a, 'aşk şiirleri yazmaya özenmeyin'
diyordu) Yaz'ın 'çok büyük' olduğunu, 'ah, ey Tanrım!'
demenin taşıdığı derin yakarıyı?

Rilke, âh evet, daima!